

KUNSZT (95) *sb m*

kunszt (66), **kunst** (28), **konszt** (1); kunszt *BierEz, LudWieś, BielKom, GroicPorz* (3), *RejEig, BielKron* (9), *HistRzym* (2), *KuczbKat, RejZwierc, BielSpr* (4), *RejPosWstaw, Calag* (3), *KochPs, WerGość* (3), *GrabowSet, LatHar* (2), *SarnStat, PaxLiz*; kunst *BielŻyw* (2), *BielŻywGlab, RejJóz* (2), *KromRozm III, LibMal, Calep* (5), *GosłCast*; kunszt : kunst *RejKup* (1 : 4), *Mącz* (16 : 2), *KwiatKsiąż* (2 : 7), *BielSat* (1 : 1), *GórnDworz* (9 : 1); konszt *BielRozm*.

-n- (53), -ń- (42).

sg *N* kunszt (20). ◇ *G* kunsztu (20). ◇ *D* kunsztowi (1). ◇ *A* kunszt (7). ◇ *I* kunsztem (10); -em (1) *SarnStat*, -em (1) *Calag*, -(e)m (8). ◇ *L* kunszcie (5). ◇ *pl N* kunszty (5). ◇ *G* kunsztów (11); -ów (3), -(o)w (8). ◇ *D* kunszt(a)m (1) *KwiatKsiąż*, kunsztóm (1) *Mącz*. ◇ *A* kunszty (5). ◇ *I* kunszty (5) *BielKron, Mącz, BielSat, BielRozm, GosłCast*, kunsztami *KwiatKsiąż* (2). ◇ *L* kunsztach (1) *PaxLiz*, kunszci(e)ch (1) *Mącz*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Sztuka, umiejętność; mistrzowstwo, artyzm; ars, artificium Calep* (22) : Wielebną effencia Wynalazła Venecia Aqua vite zwali ią [...] Długo tego taili Niżli nam obiawili Ludzi navczyli Kunfztu tego. *LudWieś* B4; *KwiatKsiąż* Cv; Nadobny fortyl ku pozyfkaniu łalki. A iefzcze tho foremnieyfy/ kthory też on zá wielki kunfzth kładzie *GórnDworz* Ddv, G6; *BielSpr* 73; *Artificiosus* – Pełni kunftow, mijftorny. *Calep* 98b.

kunszt czego (6): *Grammatica* to ieft Kuńft słow własnje wymawiania. *KwiatKsiąż* I marg; *Medicina*, to ieft/ kunft leczenia/ ieft zaprawdę ku wiedzieniu piękny/ y ku zdrowiu ćiał pożyteczny *KwiatKsiąż* 14v; kunft pływania ku rycerfkim czwiczieniam przislucha *KwiatKsiąż* O4v, 14v; *WerGość* 247; *Calep* 90a.

W charakterystycznych połączeniach: kunszt błazeństwa, budowania, leczenia (2), *pływania, słow wymawiania; kunsztu [kogo] nauczyć*.

Zwrot: »kunst ukazać« (1): *Zmowią się ná chorego Doktor s Aptekárzem/ Každy fwoy kuńft vkaże aby był Lekárzem. BielSat* B3v.

Wyrażenia: »kunszty puszkarskie« – *rakiety, sztuczne ognie* (3): *BielKron* 421v; tháki proch ná káżdą lie rzecz przygodzi/ do dział/ do hakownic/ ná wżyfłki kunfzłty [!] *Pufzkárfkie/ to ieft ná kule ognište, y wodne/ [...] ná fzyppy/ ná Race/ ná wieńce słomiáne BielSpr* 73, 72v.

»wojenny kunszt« (1): *Kriegsrenck. Woienny kunft. fortel. Stratagema. Calag* 318a.

Szeregi: »kunszt (i) nauka« [szyk 1 : 1] (2): *vmyeyętność rozmáitych kunftow y náuk KromRozm III* B7; *Calep* 98b.

»kunszt (albo) sztuka« [szyk 2 : 1] (3): *Pancratium, Latine quasi omnia potens, Szermierska álbo zápásnicza grá/ pięć fztuk álbo kunfztów w łobie máyaca. Mącz* 275a; *Architectonice* – *Kunft albo ftuka bndowania. Calep* 90a, 98b.

Wyrażenie przyimkowe: »z kunstu« = *artystycznie, ze znawstwem* (1): *Graphice* – *Pieknię, ozdobnie, z kunftu. Calep* 463a.

2. *Sztuczka; szalbierstwo* (7) : *HistRzym* 62, 107; *BielSat* B3v; Co im [doktorom i aptekarzom] báby przynioła tym lud chory goię. [...] Zamorfkim źiele zową ktore od nas máią. Pátrzciefz iákie vtráty ná vbogie ludzi/ Co żywo łwemi końszty ich pieniądze łudzi. *BielRozm* 13.

Zwrot: »kunszty [kogo] zbłaźnić« (1): kiedy [Machumet] kazał ludzyem/ przyleciáá [gołębica] pádła mu ná rámieniu y zobála z vchá. Lnd profty mnimał by tho był fwięty duch/ tákże tymi y inemi kuńszty ludzi zbłaźnił iż go mieli zá fwiętego. *BielKron* 165v.

Wyrażenie: »łotrowskie kuńszty« (1): *RejPosWstaw* [110³] cf »kuńszty abo chytrósci«.

Szeregi: »kuńszty abo chytrósci« (1): Zawiera w łobie łákomftwo zdráde/ lichwę/ złodzieyftwo/ drapieftwo/ y wřzytki złe á łotrowskie kuńszty ábo chytrósci. *RejPosWstaw* [110³].

»kuńszty i dziwy« (1): (*marg*) Symon czárnokięźnik. (–) czynił wiele kuńsztow y dziwow czártowfka mocą/ y zwiodł wiele ludzi iż go zá bogá chwalili *BielKron* 142.

3. *Sposob, wymysł; fortel* (14) : ia bych mu [Machometowi] chciał táki kuńszt wydác/ ktorym by záwždy pożył Krześcijan. Prosił mię dłuho bych mu o tym kuńszcie powiedział/ y powiedziałem mu/ że vmiem táką strzelbę z dział przypráwić/ iż by nawiętże okręty były/ thedy ie potłucze *BielKron* 457v, 457v; rozmaitemi kunftami ku dobrym y poczczywym naukam máią być przywodzeni. *KwiatKsiąż* E4v, 03v; *BielSpr* 41 *marg*; *KochPs* 203; *WerGość* 247 [2 r.]; miłterny ten á ołobliwym kuńsztem [prawiony związek ciáá mego w rychle fię rozerwie *LatHar* 637; *SarnStat* 19; *GosłCast* 14.

Wyrażenie: »złodziejski kunszt« (2): wiele ich [złoczyńców] naydzie/ ktorzy będąc w towarzysftwie przemiełzkawáiąc w łefych/ w gáioch/ fpołem łobie męki zádawáią/ y ćwiczą fye ná wycierpienie rozmaitych mąk/ áby potem gdyby byli poimáni/ mocne męki wycierpieli/ krom wyznánia złych vczynkow y towarzysftwá łwego (*marg*) Złodzieyfski kuńszt. (–) *GroicPorz* ii3v, oo4.

Szereg: »kunszty i sidła« (1): Niezlicznych kuńsztow y sídeł probuiefz/ Na łkázę *GrabowSet* E2v.

4. *Żart, dowcip; uciecha; iocus Mącz, Calag; facetiae, lusio, ludicrum Mącz* (47) : *BierEz* M3v; Iuż to niekunft tak mam baczyć Przydzie mnie podobno łtraczyć. *RejKup* G; *BielKron* 354v *marg*, Mmmmv; Fluere facetiis, Pełny kunftow być. *Mącz* 131b, 226c, 274c; *KwiatKsiąż* P4 [2 r.]; *GórnDworz* B3, T8; Höflichkeit. Zárt. Kunft. Iocus. *Calag* 286a; *PaxLiz* C4v.

I sg w funkcji okolicznika sposobu: »kunsztem« = *żartem*; *ioco Mącz*; *iocose Calag* (3): rzekł iey [Samson Dalidzie] kuńsztem: Gdyby mię fiednią powrozy żyłánemi związano/ byłbych iáko drugi człowiek *BielKron* 52; *Mącz* 174a; Höflicht. Zártęm. Kunftęm. Iocose. *Calag* 285b.

W połączeniach szeregowych (2): burmiłtrzowie á [prawce póspolitego dobre⁶⁰, máią fie łtrzec wřzech igier, kunftow, y innych lekkich rzeczy, dla tego aby póspolite dobro przeto zleczżone niebyło. *BielŻyw* 63; *GroicPorz* mm.

W przeciwstawieniach: »statek (2), prawda ... kunszt« (3): mihi placent seria tu iocosis delectaris, Mnie fie łtátek podoba ty fie w kuńszciech kochaz [!]. *Mącz* 386c; [zdumiawszy się siedział] ledwe to/ nie zá prawdę rozumieiąc/ czo oni byli dla kuńsztu zmyłili. *GórnDworz* T3v, E4.

Zwroty: »czynić kunszt [z kogo]« = *śmiać się, żartować z kogo* (1): Nie czyni kuńsztow s przyaciół nie przywodź ku grzechu/ Oko łławá y wiará nie chcą ćirpyec śmiechu. *BielKom* C5v.

»w kunszt [co] obracać« (2): *LibMal* 1554/193v; áni mu nieborakowi pomoże to/ iż fie będzie trefnie odgryzał: áni to/ iż w kunft wřzytko będzie obrácał *GórnDworz* M5v.

»z kunsztu wyść« = *przestać być żartem* (7): *RejJóz* F3v, Kv; A Iuż ta rzecz kunsztu wyfla Y tobieć chory nieboże Ten Pop thu nicz niepomozę *RejKup* m5, e5, o8, ee7; *RejFig* Dd5v.

Wyrażenie: »sprosny kunszt« (1): Iprofnych kuńsztow/ y nie do końca vczciwych fráfzek y fnow w Polfzcie wydrukowanych pełno *LatHar* +5v.

Szeregi: »kunszt a fortyl« (1): powiedz nam W. M. w czym kuńsz/ á fortyl/ pomoc do trefności może *GórnDworz* N8v.

»gra albo kunszty« (1): Dirumpere ludum, Grę albo kunszty rozerwác. *Mącz* 361a.

»kunszt(y), (a) śmiech (a. śmieszki)« [*szyk* 6 : 3] (9): *LibMal* 1554/193v; Iocus, Smiech/ kunszt. *Mącz* 174a; Alludere ad mulierem, Kunszty á śmieszki fie przimawiac. *Mącz* 199a, 113b, d, 174a, 198d [2 r.]; [*sposob trefnowania*] żárt ábo posługá iáka/ w ktorey rychlej fie kuńsz/ á śmiech/ niż wielka szkodá towarzyszewi naydzie. *GórnDworz* O4v.

»kunszty i trafności« (1): Sparsae humanitatis salae literae, Iift pełny kunsztów y tráfności. *Mącz* 403d.

Wyrażenia przyimkowe: »bez kunsztu« (1): Aleć to fnađz iednák czáfem y bez kuńsztu bywa *RejZwierc* 39.

»z kunsztu« = *żartem* (2): *BielŻyw* 108; Ieżeli tám przez noc w nędzy bez posłania ná ziemi/ rzekł krol z kuńsztu kniemu: Lepiej fie Pietrze twoiá żoná wyleży z Opátem Strzeleńskim niżli ty tu teraz *BielKron* 354v.

»z kunsztem« (1):

~ *W przeciwstawieniu*: »poważnie ... z kunsztem« (1): Ani ia też chcę áby zówždy poważnie mowił/ ále o rzeczach żártownych/ s kunszthem/ á wżákże áby fie przedfię miał ná pieczy *GórnDworz* F8v. ~

»w kunszie« = *w żarcie* (1): ani w kunszie ani w fadzie, ani gdzie indzie fgać nie flufza nam. *BielŻywGlab nlb* 11.

5. Kłamstwo, zmyślenie (5) :

I sg w funkcji okolicznika sposobu: »kunsztem« = *nieprawdziwie, niezgodnie z prawdą* (1): In serium convertere, W prawdę obroćć co fie kunsztem rzekło. *Mącz* 487c.

Wyrażenie przyimkowe: »bez (a. przez) kunsztu« (4); Ain vero, Yefzczelz mowifz/ álbo y czófz mówifz/ á prawdáfz to/ bez kunsztu to mówifz. *Mącz* 485b, 86b, 386c; winien zoftawa/ choćiażby to przez kuńsztu mowił/ y ták iáko ná myśli fwey ma/ y choćby też iego przyśięgá prawdę w łobie miałá *KuczKat* 290.

Synonimy: **1. mistrzowstwo, sztuka, umiejętność; 2. sztuczka; 3. fortel, sposob, wymysł.**